

Egy „független” jogi tanácsadó Tarján Imre esete a londoni magyar hírszerző rezidentúrával

Az 1956-os forradalmat követően 20 000 magyar menekült érkezett Nagy-Britanniába, ebből 15000 fő véglegesen a szigetországban maradt.¹ Mivel az emigránsok körében 10–15% körül volt a fiatalok aránya, amely, ha a távozás pillanatában 18 év alatti személyeket is beleszámították, a 20%-ot is elérte,² ez automatikusan magával hozta, hogy a Magyar Népköztársaság (MNK) londoni követségén megsokasodtak a kiskorúak elhelyezésére irányuló, gyámságához kapcsolódó jogi esetek. Mindezek fényében nem volt meglepő, hogy 1958. november 11-én Bazsó Tibor és Merklin László vacsorára invitálta Mr. Imre Tarján (8. Kensington Court, London, W. 8.) Londonban élő nemzetközi jogi konzultánst. A találkozó Tarján személyének közelebbi megismerésére, és a már fennálló viszony szorosabbá tételére irányult. A konzulátus korábban már többször kérte a jogász segítségét, de erre csak alkalomszerűen került sor. A korabeli Magyarország – a forradalom leverése után súlyos elszigeteltségben működő³ – külképviseletének 1958 végéig nem volt olyan kapcsolata, amely révén jogi tanácsot kérhetett volna, holott az angol jogrendszer alaposabb megismerése, a vagyoni jogi problémák megoldása és a folyamatban lévő gyerektartási ügyek elintézése a követségi apparátus kitűzött feladatai között szerepelt.

A szívélyes légkörben zajló vendéglátás alkalmával kiderült, hogy Tarján Imre pozsonyi születésű angol állampolgár, aki jogi diplomáját még Csehszlovákiában szerezte, 1936/1938 körül munkavállalás céljából Angliába költözött. A kezdeti időszakban német, angol, magyar, cseh és szlovák nyelveken végzett fordításokat, jogtanácsosként csak 1949-ben kezdett dolgozni, amikor már brit állampolgár volt. A második világháború alatt az angol hadseregben szolgált, ahol a náci Németországról tartott előadásokat, amit 1945 után vidéki városokban és falvakban folytatott. Menyasszonya és sógora a nácizmus áldozatául esett, édesanyja Budapestre menekült a lányához, de miután az utóbbi másodszor is férjhez ment, nem tért vissza Csehszlovákiába. Tarján állandóan foglalkozott a hazatérés gondolatával, azonban ügyei és praxisa – többek között a csehszlovák követség jogi képviselője – Londonhoz kötötte. Az ügyvéd elítélte a háborút, de elkerülhetetlennek tartotta, mivel véleménye szerint a fejlettebb szocialista társadalmi rendszer mindinkább növekvő vonzereje óhatatlanul összeütközéshez fog vezetni.

A célszemély ugyanakkor kételkedett a sajtószabadság létezésében, amit Bazsó és Merklin végül több – kevesebb sikerrel úgy próbált ellenpontosítani, hogy a Szovjetunió a hidrogénbomba kísérletek betiltását és a leszerelést szorgalmazza. A brit belpolitikával kapcsolatban az ügyvéd a gyarmatok függetlenségi mozgalmait a hanyatlás jeleként interpretálta, azzal a megszorítással, hogy az 1959. évi választáson legfeljebb Ciprus kérdése lehet megosztó. Tarján megérzése alapján a Labour esélyesnek tűnt, ám a küzdelem teljesen nyílt volt. Hugh Gaitskell programja valahol tényleg hasonlított a Rapaczkai-tervre⁴ – ugyanis Közép-Európa tekintélyes részének atomfegyver-mentessé tételéről szólt, ezt azonban nem kötötte egy általános leszerelési egyezményhez,⁵ míg belpolitikai viszonylatban a munkanélküliségi ráta csökkentését hirdette. A konzervatív párt a lakáskérdéssel kampányolt, az építőknek 95%-os állami hitelt helyezett kilátásba, míg a Labour e téren a bérházak államosítását is megpendítette. Tarján nem tartozott egyik párthoz sem, de úgy tűnt, a Labour-t érzi közelebb magához. Többek között személyesen ismerte a Munkáspárt vezérét, az 1963-ban 57 évesen elhunyt Hugh Gaitskell-t⁶ és a Board of Trade (Kereskedelmi Minisztérium)⁷ egyes tisztviselőit.

Mindezek alapján Nyerki Gyula ügyvivő lehetségesnek tartotta a kapcsolat elmélyítését, mondván, a követségnek szüksége volna egy angol jogtanácsosra. Nyerki arra kérte fel az Általános Értékforgalmi Bankot (ÁÉB), hogy mielőbb keresse meg Tarját, és konkrét

ügyekben lássa el megbízásokkal, míg a Külügyminisztériumnál (KÜM) azt próbálta engedélyeztetni, hogy Tarján lehessen a MNK angliai ügyvédje. **8** Nem sokkal 1958 karácsonya előtt annyi változás történt a magyar külképviseleten, hogy Kanyó András irodatiszt a konzulátusra került Merklin László mellé, ahonnan Bazsó Tibort tudományos attaséi rangban átvitték a követségre. **9** Közel egy évvel azután, hogy Németh József alkonzul az ügyvivő javaslatát az Általános Értékforgalmi Bankhoz továbbította, **10** 1959. november 6-án a magyar követség levelet kapott az Institute of Linguists (Nyelvészeti Intézet) szervezetétől, amely igazolást kért róla, hogy dr. Tarján Imre tökéletesen beszél a magyar nyelvet. Az ügyvéd angolból és németből már letette a nyelvvizsgákat, a prágai egyetemen szerzett jogi doktorátus igazolta, hogy magas szinte tud csehül és szlovákul, mivel az angolok ezt tekintették anyanyelvének.

Az Institute of Linguists magyarból még nem tudta levizsgáztatni, ugyanakkor a követségi igazolás viszont azzal járt volna együtt, hogy hiteles magyar tolmácsnak is elismerik. A követség titkos munkatársa (tmt.) – fn. „Kovács” – nyolc nappal később berendelte a jogtanácsost, mondván a barátságukra való tekintettel jobbnak vélte a hivatalos válasz egyeztetését. A diplomata ugyan nem állíthatott ki igazolást, ám egy félhivatalos levélben megerősíthette, hogy az ügyvéd ír, olvas és beszél magyarul, valamint alkalmas az adott nyelvről és nyelvre való fordításra. Tarján ezt elfogadta, hozzátéve, hogy kicsit előnyösebb színben tüntetné őt fel, ha úgy válaszolnának az intézetnek, hogy akadémiai szinten tud magyarul, ismeri a jogi szakkifejezéseket. „Kovács” (Merklin László) azonban megjegyezte, hogy hiába vitáztak már jogi kérdésekről, Tarján sokkal egyértelműbben fejezi ki magát írásban. A közös jogi tanulmány írására vonatkozó ötlettel idő hiányában nem tudott foglalkozni, ugyanakkor felvetette, hogy az ügyvéd az angol jogrendszerrel szülő esszéjével sokat segítene, ráadásul ennek alapján a szakkifejezések ismerete is mérhető. Tarján elfogadta a javaslatot, egyben megígérte, hogy a kiválasztott témakör kapcsán kikéri Merklin véleményét.

Ezzel egy időben az is kiderült, hogy az Általános Értékforgalmi Bank Rt. megbízásából előmozdította egy hagyatéki ügy rendezését. „Kovács” felhívta a jogtanácsos figyelmét, hogy december 31-én lejár a vízuma, Tarján azonban rámutatott: nagyon sok a kiadása, így csak akkor vállalhatja az utazás 70 fontos költségét, ha üzleti vonalon az ÁÉB-vel eredményesen tud tárgyalni. A titkos munkatárs úgy vélte: ha a jogtanácsos szemfüles, folyó ügyekben is tud eredményt felmutatni. Amennyiben házassági bontóperben vagy ügyvédi meghatalmazás elkészítésével, a Magyarországon maradt gyerekekkel kapcsolatos tartásdíj ügyében fordulnak hozzá, írja meg a banknak. Tarján az elvárható választ adta, miszerint ezzel megsértené az ügyvédi titoktartást, miközben abba már inkább belement, hogy Merklin tudomására hozza. Végül abban maradtak, hogy a protokollt felrúgva ismét a konzulnál fog vacsorázni, a viszonzás ugyanis nehézségekbe ütközik, hiszen Tarján nőtlen volt. **11** Az emigrációs vonal felelőse, „Kárpáti” (Kanyó András) **12** úgy vélekedett, hogy Tarján Imre és Kovács viszonya tovább javult, így a tmt. Tarjánnal éreztetni tudta, hogy a kért igazolás kiadása attól függ, hogy a jövőben mennyire nyújt komolyan vehető támogatást a követségnek. A tanulmányra szóló felkéréssel Kovács realizálni akarta az ügyet, ez azonban nem volt feltűnő, mivel már korábban is fordultak hozzá hasonló kéréssel. „Barna” (Nyúl István rezidens) **13** még nem látta eldöntöttnek, hogy mire tudják felhasználni. Igaz, a rezidentúra fokozott óvatossággal kezelte Tarjánt, hiszen sokan tudtak a követséghez fűződő kapcsolatáról. **14**

1960. január 31-én a titkos munkatárs újból együtt vacsorázott a célszeméllyel, aki összefoglalta élettörténetét. Tarján a 30-as évek közepén vette át az apjától megörökölt ügyvédi praxist Pozsonyban, ám ekkor közbeszólt a háború: családja szétszóródott, menyasszonyát megölték, saját maga is csak a szerencsének köszönhető, hogy megmenekült. A jogász elmondása szerint Németország 20 millió fonttal kompenzálta a csehszlovák államot a müncheni egyezményért, amelyet négy egyenlő részben fizettek ki Prágának. A kártérítés utolsó részletét még idejében sikerült külföldre utalni, így végső soron ezt a pénzt használták fel a csehszlovák menekültek megsegítésére. (Ám a

valóságban a londoni kormány volt az, amely 10 millió fontsterling humanitárius célú hitelt ajánlott fel a Csehszlovákiában rekedt német és osztrák állampolgárságú vagy bizonytalan státuszú zsidó menekültek és azon csehszlovák állampolgárok számára, akik nem tudtak tovább a szülőföldjükön maradni. Ezzel egy időben Nicholas Winton tőzsdeügynök 669 zsidó gyereket juttatott el Angliába a német bevonulás előtt, ám az adminisztratív nehézségek gátolták a további menekítést.¹⁵) Mivel a Bank of England széfjében elhelyezett összeg fedezte a foglalkoztatásának költségeit, Tarján is munkára jelentkezett, de elsősre csak egy farmon tudott elhelyezkedni, ahonnan Sheffield városába került. Amikor már jobban beszélte a nyelvet, művelődési klubokban kezdett előadásokat tartani 2 font 2 shillingért. Mivel érdekes stílusa folytán idővel egyre több meghívást kapott, egyszer csak a Foreign Office (a brit külügyminisztérium) – valójában az ellenséges országokra irányuló propagandáért felelős Political Warfare Executive (Politikai Hadviselési Igazgatóság)¹⁶ – berendelte. A brit külügyminisztérium rákérdezett, hogy Tarján vállalná-e, hogy a hadseregben folytassa az előadás-sorozatot, azzal a feltétellel, hogy csak nekik dolgozzon.

A jogász elvállalta, hiszen ennek révén évi 1800 fontot keresett. Amikor a német hadifogolytáborokban szerepeltették, arra próbált rámutatni, hogy a megszállt országokban másképp értékelik Hitlert és a háborút, s ez a megközelítés végső soron megértésre talált a hallgatósága soraiban. Közben folyamatosan készült előadásaira, oroszul is megtanult, hiszen a Szovjet Tájékoztató Iroda anyagait is megkapták. A háború után e tisztsége megszűnt, így fordításokból élt, majd létrehozta ügyvédi irodáját. Mindenekelőtt a bonni kormány által fizetendő kártérítési ügyekre szakosodott – a jóvátétel az 1952. szeptember 10-én aláírt luxemburgi egyezmény szellemében járt a náciizmus üldözötteinek¹⁷ –, ezért sokszor járt Nyugat-Németországban, ugyanakkor hiteles tolmácként dolgozott a Német Szövetségi Köztársaság (NSZK) londoni nagykövetségén. A célszemély azonban elismerte, hogy az ilyen ügyek száma folyamatosan csökken, így személyes jövője is bizonytalan, ezért mindhalálig dolgoznia kell. Bár felmerült a gondolat, hogy Csehszlovákiában vagy Magyarországon fog letelepedni, de még nem szánta el magát.

Tarján szinte biztos volt abban, hogy Budapestre jön, hiszen anyja és nővérének családja ott élt, és az anyanyelv is emellett szólt, hozzáátéve, hogy már nem hisz a jövőben. Kovács a vacsora végén úgy érezte, hogy egy megkeseredett emberrel van dolguk, aki előtt szép jövő állt, de a háború szétzúzta az álmait. Tarján érezhetően félt a fasizmus megerősödésétől, hiszen olyan kijelentést tett, hogy számos ügyfele kért tőle tanácsot, miként lehetne a vagyonukat Magyarországra menteni.¹⁸ Milyen megfontolás állhatott a kliensek felvetése mögött? Amikor 1959 szeptemberében a neonáci *Deutsche Reichs Partei* (Német Birodalmi Párt) holdudvarához tartozó tettesek szvasztikával megszentelték a nem sokkal korábban újra felszentelt kölni zsinagógát, a holokauszt túlélőinek egy jelentős része megijedt attól, hogy az NSZK-ban tapasztalható gyakori antiszemita megnyilvánulások a szélsőjobboldali hatalomátvétel előjeleként értelmezhetők.¹⁹ Közben evidens, hogy a megszálló hatalmak ezt minden erejükkel megakadályozták volna, az is kétségtelen tény, hogy a gazdasági és politikai elit tagjainak a nemzetiszocializmus győzelmében játszott szerepét, illetve morális felelősségét nem vizsgálták. Ezzel egy időben sokszor előfordult, hogy az antiszemita indíttatású bűncselekmények elkövetőit a kompromittált bírói kar alaposabb mérlegelés nélkül szabadon engedte. A zsinagóga elleni akció azonban nem volt precedens nélküli, ti. 1948 és 1957 között kb. 160 zsidó temetőt meggyaláztak, majd 1960-ig újabb 700 antiszemita incidenst jegyeztek fel. Minthogy a tendencia Konrad Adenauert is alaposan megijesztette, 1960. január 16-án tévébeszédben próbálta megnyugtatni zsidó származású honfitársait.

Bár nyíltan nem beszélhetett róla, egyértelműen a Német Demokratikus Köztársaságot (NDK), illetve a keletnémet MfS – *Ministerium für Staatsicherheit* (Állambiztonsági Minisztérium) – tevékenységét sejtette az eseménysorozat mögött. A berlini fal leomlását követően előkerült dokumentumok alapján ma már kétségtelenül megállapítható, hogy a

Stasi tevékeny szerepet játszott az NSZK lejáratására irányuló antiszemita kampányban.²⁰ Markus Wolf, aki 1952-től 1986-ig állt az MfS alá tartozó HVA – *Hauptverwaltung Aufklärung* (Külső Felderítési Főigazgatóság) – élén, édesapjának származására való hivatkozással próbálta hitelteleníteni az ezzel kapcsolatos állításokat,²¹ holott az NDK egykori kémfőnökét legfeljebb az ötletgazda tiszte alól lehet felmenteni. A valóságban a HVA erkölcsi és anyagi támogatást adott a nyugatnémet szélsőségeseknek, azaz ráépült egy létező jelenségre, amitől viszont az NDK sem maradt mentes, tudniillik a kölni incidenssel egy időben Kelet-Berlin, Lipcse és Magdeburg izraelita sírkertjeit is feldúlták.²² Mindezek fényében Izrael azért döntött az Endlösung (végső megsemmisítés) végrehajtását irányító Adolf Eichmann elrablása és bíróság elé állítása mellett, hogy a nemzetközi közvélemény ne feledkezze el a közelmúlt legszörnyűbb tragédiájáról, valamint az elkövetkező 25 évre diszkreditálja az antiszemitizmust.²³

„Kárpáti” Tarján utóbbi felvetését tartotta a legérdekesebbnek, bár azt valószínűsítette, hogy a Magyarországra történő vagyonátmentés gondolata a nyugat-németországi eseményekre adott vészreakciónak tekinthető, amely nem több pillanatnyi fellángolásnál. A jogtanácsost érdekes személyiségnek tartotta, aki szeretne is Magyarországon letelepedni, meg nem is, ugyanakkor nem tapasztalta, hogy túlzottan közeledne a követség beosztottaihoz. Ezzel egy időben szóvá tette, hogy „Kovács” túlságosan érzelmi alapon közelít a jelölthöz, akivel továbbra is a Központ intenciói szerint foglalkoznak. „Barna” nagyon rossznak minősítette a jelentést, hozzátéve, hogy „Kárpáti” majd eligazítja, de túl sok eredmény akkor sem várható a titkos munkatárstól.²⁴ „Kárpáti” az előző évi szabadsága idején azt az utasítást kapta a Központtól, hogy továbbra is foglalkozzanak Tarján személyével, és minél előbb próbálják kideríteni, hogy a célszemély nem dolgozik-e az angol elhárításnak, és nem azért közeledik-e a követséghez, hogy a beosztottakat tanulmányozza.

A kezdeti tapasztalatok azt mutatták, hogy a jogtanácsosnak nem voltak ilyen szándékai, ugyanis nem érdeklődött hivatalos ügyekről, és „Kovács”-on kívül más követségi dolgozóval sem akart kapcsolatot kiépíteni. Merklin Lászlóval tényleg jó viszonyban volt, a formalitásokon túl is szívesen érintkezett vele, azonban soha nem hívta meg magához. „Kárpáti” ebből arra következtetett, hogy a jelölt magatartása őszinte és nem ellenséges, ráadásul politikailag közelebb állt a MNK-hoz, mint Angliához, igaz, nem szívesen adná fel a Londonban kiépített ügyvédi irodáját. Tarján nem szerette a németeket, mégis sokszor utazott Nyugat-Németországba, ugyanakkor a különböző hivatalok és magánszemélyek felé széles körű kapcsolatrendszerrel bírt. Kanyó főhadnagy ezért azt javasolta: vizsgálják meg, hogy az addigi tanulmányozás alapján nem lehetne-e beszervezni és segédkategóriában foglalkoztatni kutató ügynökként, levelező címként vagy összekötőként. Amennyiben a Központ erre alkalmasnak találja, „Kárpáti” magára vállalta az előkészítést, míg a beszervezésre akkor került volna sor, amikor rokonlátogatás végett Budapesten tartózkodik. Sikertelen próbálkozás esetén a vele történő intenzív foglalkozás is megszűnt volna, csak társadalmi kapcsolatként tervezték kezelni. „Barna” ez utóbbinál többre nem is gondolt, mondván, a formális beszervezés a konzulátussal fennálló kapcsolata miatt nem lenne helyes.²⁵

Időközben Kovács összefoglaló jelentést készített az ügyvédről, amely több vonatkozásban is tisztázta a hírszerzés addigi ismereteit. Tarján Imre 1909. december 4-én született Galgóc községben, Fuchs Dorottya és Tarján Károly házasságából, utóbbi az 1930-as években hunyt el. 1939-ben menekült Angliába, ahol honosítással 1949-ben lett állampolgár. Anyja és egyetlen lánytestvére, Lerner Armandné Budapesten, a VIII. Rákóczi út 59. V. 3. számú lakásban élt. A londoni irodájában két titkárnővel dolgozott, a megrendelések jelentős hányadát a nyugatnémet vonatkozású kártérítési ügyek tették ki, de a csehszlovák vagyoni jogi ügyekkel kapcsolatban is kapott megbízásokat Prága londoni követségéről, amelynek kvázi jogtanácsosaként tevékenykedett. A magyar emigráció létszámának növekedésével párhuzamosan is érkezett néhány megkeresés, ezek száma azonban még nem volt jelentős. Tarján óhatatlanul antifasiszta és háborúellenes

beállítottságú volt és maradt, ugyanakkor „Kovács” szerint – ha fenntartásokkal és kritikával is, – de tiszteletben tartotta a brit politikai rendszert, ahogy a magyarországgal sem vitatkozott. A jövőt valahol a szocializmusban látta, mivel hozzátartozói biztonságban éltek, míg saját maga határozottan félt az öregségtől. Széles körű kapcsolatrendszerét anyagi problémái folytán nem tudta kiszélesíteni és a maga számára hasznosítani. Jellemző, hogy évek óta nem mehetett szabadságra, mert ha egy héten keresztül nem dolgozott, már nem tudta kifizetni a lakbért és az alkalmazottakat. A csőd veszélye állandóan ott lebegett a feje fölött, ráadásul nem az típusú ember volt, aki kötött munkahelyen és munkaidőben tud dolgozni.

Érdeklődési köre nem terjedt túl a munkáján, ugyanakkor jó megfigyelőképességgel és emlékezőtehetséggel rendelkezett. Nem barátkozott túl gyorsan, de nem is volt merev. Jól társalgott, de nem volt fecsegő típus, ugyanakkor a határozottság sem feltétlenül tartozott erényei közé. Amikor a praxis épp jól ment, Angliában kívánt maradni, ha rosszul, elgondolkodott a távozáson. A saját tulajdonához való ragaszkodás végül mindig felülkerekedett. A hezitálásában az is komoly szerepet játszott, hogy már nem volt fiatal, nehezen tudott volna megszokni egy másik országban, ugyanakkor nem tudott hinni a jövőben. Az ÁÉB már hivatalos kapcsolatban állt vele, több hagyatéki ügyet is sikerre vitt. Anyagi okok miatt ugyan lemondott a klubtagságairól, de ismerősei bemutatására, illetve kapcsolatainak átadására hajlandónak mutatkozott. Ez lett volna a kiindulópont, ám ehhez fel kellett volna még térképezni, hogy kik jöhetnek számításba. „Kovács” azonban úgy érezte, magyarországi utazásra csak úgy lehet rávenni a célszemélyt, ha az ÁÉB bizonyos anyagi előnyöket helyez kilátásba. Amennyiben eldöntötte, hogy hazatér, számítani lehetett rá, hogy követségi részről a közeledését nem utasítják el.²⁶

Az ismeretlen „Budai” május 19-én vendégül látta az ügyvédet, aki a következőről számolt be a rezidentúra tisztjének. A nyugatnémet sajtóattasétól megbízást kapott egy hosszú jogi szöveg lefordítására – valószínű, hogy az ún. Globke-terv egyik közbelső változatáról volt szó²⁷–, amely az NDK-val kötendő szovjet különbéke és Nyugat-Berlin státuszának megváltoztatásának tragikus következményeivel és jogi tarthatatlanságával foglalkozott. A diplomatától megtudta, hogy a szöveget Bonnból küldték az NSZK összes külképviseletének, hogy majd a megfelelő időpontban egyszerre hozzák nyilvánosságra a sajtó és a társadalmi szervezetek jóvoltából. Az attasé azt is felfedte: a nyugati hatalmaktól nem lehet egységes álláspontot várni arra az esetre, ha Nyugat-Berlint újból blokád alá veszik.²⁸ Az USA is ingadozott, az angolok a NATO-n belüli konzultációt forszírozták, a franciák még nem nyilvánítottak véleményt.²⁹ Nyugat-Berlinben 2 évre elegendő élelmiszert halmoztak fel, mert számítanak rá, hogy bekövetkezik a blokád. Az angol sajtóhoz a csúcstalálkozó meghiúsulását követően kérés érkezett a FO-tól, hogy írásaikat hangolják Hruscsov ellen, ám ezt más NATO-országokban is tolmácsolták. „Budai” reálisnak tartotta, hogy Tarjánhoz eljutott az információ, hiszen a londoni NSZK-nagykövetség hivatalos fordítójaként irodájában egy német gépíró is dolgozott.³⁰ Amikor viszonzásképpen a Cinerama filmszínházba invitálta a Merklin házaspárt, „Kovács” személyesen is találkozott a 27 esztendő, Irvin vezetéknévű hölgygel, és meggyőződhetett arról, hogy a célszemély igazat mondott titkárnőjéről. „Kovács” úgy vélte, a valóban csinos, szerény és intelligens lány, aki az érettségit követően érkezett a szigetországba, korához képest magas szintű általános műveltséggel rendelkezett.

A nyugatnémet állampolgárságú Ms. Irvin, aki 1957 körül telepedett le Angliában, eredetileg csak háztartási munkaviszonyra kapott engedélyt, mire Tarján együttérzésből kiállított egy erről szóló igazolást, pedig az ifjú hölgy nem csupán mosott és főzött, hanem titkárnői feladatokat is elvégezte. Kettejük viszonyának sajátos ízt adott, hogy tegeződtek és mindenhová együtt jártak. A titkárnő úgy nyilatkozott, hogy nem szeretett az NSZK-ban élni, ezért nem is gondolkodik a hazatérésen. Bár véleményét nem indokolta, ennek az állhatott a hátterében, hogy a korabeli Nyugat-Németországhoz viszonyítva Angliában sokkal szabadabbnak érezte a légkört, amire nem telepedett rá a közelmúlt igencsak nyomasztó öröksége.³¹ Mivel a titkos munkatárs haza készült, megkérdezte Tarjánt: kívánja-e, hogy beugorjon Budapesten élő édesanyjához, továbbá

azt, hogy van-e valamilyen küldeménye a rokonságának. Az ügyvéd egy fürdőruhát küldött az unokahúgának, amit Merklin június elsején, szülei lakásán szeretett volna átadni. A titkos munkatárs ugyanakkor épp ez idő tájt intézte lakásának cseréjét, így háromnegyed hatnál tovább nem tudott várni, ezért Tarján testvére a csomagot a diplomata apjától vehette át.³²

Merklin három nappal később ugyanígy lekéselt arról, hogy összefusson özvegy Tarjánnéval, ennél fogva a szomszédasszonytól, aki Tarjánné társbérelője volt, próbált érdeklődni. Az 55–60 év körüli nő rendkívül tartózkodóan reagált, de amikor bemutatkozott, barátságosan beinvitálta a lakásba. „Kovács” abban bízott, hogy a kéretlen lakótárstól sok mindent kiszivárogoz, ám a két idős asszony jóban volt egymással. A társbérelő inkább arról érdeklődött, hogy Merklin honnan ismeri az ügyvédet, ugyanakkor nem tudta megállni, hogy kérdésével ne célozzon rá, hogy a londoni helyettes konzul a Belügyminisztériumban dolgozik, mire „Kovács” zavartan rávágta, hogy 10 éve van diplomáciai vonalon. Az asszony ekkor arról kezdett beszélni, hogy egy, a házában lakó gépkocsivezetőtől úgy tudja, hogy a Külügyminisztérium az Akadémia utcában található. Merklin ekkor a nélkül próbálta másfelé terelni a beszélgetést, hogy érdemben cáfolta volna az utóbbi állítást. Mint kiderült, Tarjánné unokája nagyon lelkesedett az új fürdőruháért, pedig már Amerikából is küldtek neki. A titkos munkatárs ekkor Tarjánék amerikai rokonai felől kezdett érdeklődni, ám a társbérelő csak barátokról beszélt, végül megszerezte özvegy Tarjánné telefonszámát, és hazahívta. Amikor a célszemély anyja megérkezett, a helyettes konzul azzal indokolta látogatását, hogy a fiáról szerzett személyes tapasztalatait szeretné vele megosztani. Fuchs Dorottya szívesen mesélt családjáról, ez azonban egy fontos ellentmondásra is rámutatott. Azt állította, hogy Tarján Károly, az egykor legismertebb pozsonyi ügyvéd, elesett az első világháborúban. Tarjánné unokatestvére 1957 előtt Csehszlovákia londoni nagykövetségként szolgált, de visszahívása óta nem leveleztek. Az ügyvéd egyszer már segítségért fordult hozzá, ám az egykori csehszlovák diplomata félelemből nem reagált a rokon megkeresésre. Tarján Imrének a már említett Herceg doktoron kívül egy másik nagybátyja is Londonban élt. Feller-babák készítésével foglalkozott, ám róla a jogtanácsos soha nem szólt. Fuchs Dórának nem okozott meglepetést, hogy „Kovács” felbukkant, ti. Tarján egy korábbi levelében megpendítette, hogy a helyettes konzul fel fogja keresni.³³

Két hónappal később Tömpe András hírszerzőfőnök azzal fordult Gazdik Gyula (1911–1981) rendőr alezredeshez, a BM Nemzetközi Kapcsolatok Osztályának vezetőjéhez,³⁴ hogy a csehszlovák állambiztonsági szervektől – StB (Státni Bezpečnost)³⁵ – érdeklődjön róla, hogy foglalkoznak-e operatív célból Tarján személyével. Amennyiben nem, úgy viszont a célszemélyről meglévő anyagokat kérte operatív felhasználásra a magyar állambiztonsági szervek részére megküldeni.³⁶ Az ősz elején teljesült özvegy Tarjánné vágya: fia végre hazalátogatott, ami ugyanakkor lehetővé tette a BM II/3. Osztályának a személyes tanulmányozást. Sógor Gyula rendőr őrnagy szeptember 8-án a Szondy söröző éttermében találkozott az ügyvéddel, amelyből egy háromórás beszélgetés kerekedett. Tarján azzal indította a diskurzust, hogy Sógor („Kiss”) már hiába keresné a régi címén, az irodája időközben átköltözött az 54, Kensington Court, W. 8. alá.

A három szobából az egyiket a titkárnője, az egyébként zsidó származású német lány használta, akivel az őrnagy megítélése szerint az ügyvéd szexuális viszonyt is folytatott, míg a másik kettőt az irodája foglalta el. Az angol nyelvű levelezéssel egy rész munkaidős adminisztrátor, míg a cseh és magyar nyelvű iratokkal saját maga foglalkozott. Tarján mindenekelőtt az Angliába menekült német zsidók kártérítési követeléseit intézte, de úgy tűnt, hogy ezen ügyek többsége fél éven belül befejeződik. Az ügyvéd, aki ekkor az Általános Értékforgalmi Bank képviselőivel folytatott tárgyalásokat, ugyanakkor hálás volt azért, hogy a konzulátus igazolta magyar nyelvtudását, hiszen ennek birtokában már hitelesíthette a budapesti hatóságok által kiállított okmányokat, és hivatalos tolmácsként léphetett fel a bíróságon. A menekülésével kapcsolatban elmondta, hogy a Felvidék visszacsatolását követően a zsidó származású pozsonyi értelmiség egy jó része úgy

döntött, hogy „nem várja be, amíg a magyar nyilasok a nyakukra teszik a kést, hanem egy polgári értelemben vett demokratikusabb országba mennek”.³⁷ Pozsonyt ugyan sem az első bécsi döntés égisze alatt, sem később nem csatolták vissza Magyarországhoz,³⁸ ám az ügyvéd rossz érzése egyáltalán nem volt alaptalan. Ti. Szlovákia kb. 90 ezer főnyi zsidóságának közel háromnegyedét már 1942 augusztusára deportálták, az ősz elején három újabb transzport indult Auschwitzba.³⁹

Tarján a követség által is ismert dr. Kirc, Friedl, dr. Lovas, dr. Bíró társaságában került Angliába, ahol az egyébként unitárius vallású ügyvédet egy sheffieldi lelkész ismerőse beajánlotta a város katonai parancsnokságán, amely a legkülönbélebb európai nyelveken beszélő személyeket toborzott. A 2–3 guinea fizetéssel járó előadásokon a közép–európai helyzetet és a nácizmus elleni harc célját kellett ismertetni, hiszen a katonák egy jelentős része számára még nem volt tiszta, hogy miért kell a németek ellen harcolni, amikor azok a Szovjetunió ellen küzdenek. Tarján alaposan tanulmányozta a nácizmus kialakulását és annak előzményeit, amit fel is használt előadásaiban. Amikor megugrott a német hadifoglyok száma, közölték vele, hogy ha rövid időn belül tökéletesíteni tudja nyelvtudását, szerepet vállalhat az egykori Wehrmacht katonák átnevelésében. Mindezt polgári státuszban végezte, rangja soha nem volt. A háború végén kérte, hogy helyezték el a BBC–hez vagy valamelyik hasonló szervhez állandó munkára. Amikor a káderezés elkezdődött, szüleinek, nagyszüleinek származása/rokonsága felől behatóan kezdtek érdeklődni, a jogász megsértődött, majd kijelentette, hogy nem tart igényt a támogatásra. Ügyvédi irodát nyitott Londonban, de hosszú ideig csak fordításokból élt, lassan formálódó kliensi garnitúrája főleg az 1947–48-as magyar és csehszlovák menekültekből állt össze.

A jogtanácsos, bár elég jómódú családban nőtt fel, a sheffield-i évek alatt lett baloldali érzelmű, egyrészt azért, mert a munkások sokkal melegebben fogadták és emberibben beszéltek vele, mint a vidékiek, illetve egy jó ideig együtt élt egy kolléganőjével. A háború után gondolkodott azon, hogy visszatér Pozsonyba, ám nagyon bizonytalannak tűnt, hogy mi lesz Csehszlovákiában, és nem akart megint új életet kezdeni. Tarján politikai téren igencsak eklektikus nézeteket vallott, amennyiben egyetértett a kommunista pártoknak az államosításokra és a társadalmi különbségek eltörlésére irányuló politikájával, viszont helytelenítette az önálló iparosok és a parasztság szövetkezetbe kényszerítését. A világbéke, a leszerelés, valamint a gyarmatok felszabadítása ügyében a Szovjetunióval, ám a szocializmus építésének ütemezése kapcsán a brit Munkáspárttal állt azonos platformon. A liberális párt programjából mindenekelőtt az utazás és a szabad költözködés elvét vallotta magáénak, de nem csak a szocialista országok viszonylatában. Sógor idő hiányában nem ment bele mélyebb vitába – pedig nagyon valószínű, hogy a gutaütés kerülgette.

Tarján ügyvédként nem kívánt politikai tevékenységet végezni, mert ezzel elveszítette volna objektivitását és kliensei bizalmát. A diplomáciai testületektől kapott megbízásokkal sokszor került olyan helyzetbe, hogy nehéz volt a semlegességét megőriznie. A rokonságával kapcsolatban úgy nyilatkozott, hogy anyján és testvérén kívül Angliában él az előbbi másod-unokatestvére, akivel nincs túl szoros kapcsolatban. Társadalmi életet nem igazán élt, régi pozsonyi barátaival szokott találkozni, ismeretségi körében a régi – főleg zsidó származású – emigránsok domináltak. A brit Munkáspárt egy-két politikusával személyes kapcsolatban állt, de nevek itt sem hangzottak el. A cseh követségnek a háború után kezdett el dolgozni, a fogadásaira rendszeresen meghívták. Az 50-es évek végétől a jogi tanácsadás mellett már arra is felkérték, hogy nézzen körül a régi cseh emigránsok között, hogy kik felé lehetne szélesíteni a kulturális attaséjuk tevékenységét. Tarján erre csak akkor vállalkozott, ha már alaposan megismerte a jelöltet, amit Sógor elismeréssel nyugtázott, majd rákérdezett: lehetne-e szó arról, hogy ez az általa ismert politikai szereplőkre is kiterjedjen. A jogász azt mondta, hogy ha túljutott a kártérítési ügyeken, és több ideje lesz, meg fogja tenni, ha ezzel segíthet. Ezzel szinkronban arról érdeklődött, hogy a MNK követségét fel szokták-e kérni előadások megtartására a különböző társadalmi szervezetek. Felajánlotta, hogy ezt a

tevékenységet szívesen átvállalná, mivel személyét sokkal könnyebben elfogadnák objektív forrásnak, mint a követség embereit. Az emigráns ügyvéd hírszerzéshez fűződő viszonyának megerősítése végett Sógor csak annyit mondott, hogy ha már jobban ismeri Magyarország helyzetét, később vissza lehet térni rá. Tarján ugyanakkor megerősítette, hogy egy-két éven belül előáll a hazatéréssel.

Budapesten néhány esettől eltekintve kedvező benyomásokat szerzett, de azért úgy készült, hogy a cseh viszonyokkal is megismerkedik, amikor 10-én továbbutazik Prágába, ahol tárgyalása lesz a cseh Hitelbankkal. Az Általános Értékforgalmi Bank egy nagyobb ügylettel kívánta megbízni, ugyanakkor a budapesti 1. sz. ügyvédi munkaközösséggel közösen intézte egy régebben kivándorolt magyar állampolgár vagyoni követelését. Koltai György, akinek szüleit a háború alatt meggyilkolták, 1948-ban államosított ingatlan-és részvénytulajdona értékét szeretné megkapni az Angliának fizetendő 4 millió fontos kártérítésből. Sógor a célszemély magatartásában semmi gyanúsat nem észlelt, a diplomaták által tartandó előadások átvállalásával kapcsolatos felajánlást viszont figyelemre méltónak tartotta. A csehekkel való kapcsolatából pedig arra következtetett, hogy fokozatosan zajlik a bevonása.⁴⁰ Ám ekkor jött a hidegzuhany, ugyanis Gazdik Gyula kérésére a csehszlovák állambiztonsági szervek a következő tájékoztatással szolgáltak. *„Tarján Imre 1945 óta tart kapcsolatot követségünkkel. Tarján, mint angol jogi szakértő, jogi tanácsadói minőségben kisebb jogi ügyeket intézett követségünk részére és a csehszlovák hitelező társaságot képviselte háború előtti pénzügyekben. Tekintettel arra, hogy Tarján kizárólag hivatalos jellegű kapcsolatot tart követségünkkel, nem állt aktív feldolgozásunk alatt és személye nem képez számunkra operatív érdekeltséget. Követségünk jelenleg csakis jogi ügyekben használja fel őt. 1956-ban egyes esetekben az angol jogi kérdésekben közzétett információs közlemények összeállításával volt megbízva, ezen kívül emigráns sajtótermékeket szerzett be és nagy vonásokban értesüléseket közölt a csehszlovák emigráció tevékenységéről. Ezeket a feladatokat a követség legalizálása alatt kapta és ezekért a szolgálatokért a hivatalos honoráriumon kívül kisebb pénzjutalomban részesült. Nem ellenőrzött hálózati jelentés szerint a nevezett ez év augusztusában jelentést tett a „Home Office”-ban a londoni szocialista országok követségi munkatársaival lévő kapcsolatairól. Mindez azt bizonyítja, hogy Tarján a brit MI-5 beszervezett ügynöke.”⁴¹*

A Központ ezt követően arról tájékoztatta a londoni rezidentúrát, hogy a jogtanácsos tanulmányozása semmilyen lényeges eredményt nem hozott, ugyanis csak a már ismert ügyekről beszélt, politikai állásfoglalását rendkívül óvatossá formában fejtette ki, úgy, hogy az elnyerje a BM II/3. Osztály tetszését. Ezzel egy időben a csehszlovákoktól kapott információk és a saját anyagok alapján Alföldi is látta, hogy Tarján az MI-5-nak (Military Intelligence Branch 5),⁴² azaz a brit elhárításnak dolgozik. „Barna” rezidens így csak arra kaphatott utasítást, hogy a célszeméllyel kizárólag elhárítási szempontból foglalkozzon, a kapcsolatot pedig egyből szakítsák meg vele, amint azt feltűnés nélkül meg lehet tenni.⁴³

A BM II/9-d alosztály elkészítette özvegy Tarján Károlyné, Fuchs Dorottya környezettanulmányát, amely lányára és unokájára – özvegy Lerner Árminné, Tarján Róza és Lerner Gabriella személyére – is kiterjedt. A célszemély anyja, aki 1886. augusztus 3-án látta meg a napvilágot Galgócon, 1943-ban az üldöztetés elől menekült Szlovákiából Budapestre lányához, aki már akkor is a Rákóczi út 59. számú házban élt. Az idős asszony távozása előtt nemcsak magának, hanem a lányának is hamis papírokat szerzett, ám a feltűnés elkerülése végett 1943–45 között háztartási alkalmazottként álcázta magát a Maros utca 20 szám alatt, Rózához csak 1945 márciusában jelentkezett be. Az özvegy rendszeresen levelezett Londonban élő fiával, míg kiterjedt külföldi rokonságuknak köszönhetően az IKKA révén gyakran érkezett csomag a részükre Amerikából, Angliából és Izraelből. Az 1907-ben született Tarján Róza férjével 1940 körül költözött a fenti címre, aki apja bútorkereskedésében dolgozott. Mivel Lerner Ármin nem tért vissza az 1943-ban kezdődő munkaszolgálatból, az asszony a háború utáni években laboránsként került a Papírkutató Intézetbe. Politikailag passzív maradt, az MSZMP-be

nem lépett be, a társadalmi munka elől a lakóhelyén meglévő elfoglaltságaira való hivatkozással tért ki. Ám a valóságban anyjával együtt visszahúzódott a társasház életétől, inkább azt kérte, hogy hagyják őket békén.

A Rákóczi út 59 számú házban élő Bodrogi Ivánné MSZMP-tag, akinek a fia és a menyje is a BM beosztottja volt, módfelett önállótlannak nevezte Lernernét, aki helyett mindig az anyja intézkedett. Ti. Fuchs Dorottya elismerte Bodroginé előtt, hogy ha nem szerez a lányának igazolványt, és nem menekíti ki Szlovákiából – az ottani zsidóüldözés elől,⁴⁴ – szinte biztosra vehető, hogy nem maradt volna életben. Tarján Róza egy ismeretlen férfival járt el szórakozni, aki lakóhelyén is felkereste. Lerner Gabriella, aki 1935-ben született, a Szerves Vegyipari Kutató Intézetben volt laboráns, a gimnáziumi érettségét követően került a munkahelyére. A társbérelő, özvegy Garfunkel Henrikné, úgy vélte, hogy Gabriella, aki egyébként mindig a legutolsó divat szerint öltözik, „jobbnál jobb partikat” szalaszt el, minthogy nagy igényei miatt nem talál megfelelő férjet magának. Az ismerősei nem jártak fel hozzá, de a zárkózottságáról szóló híresztelést az is megerősítette, hogy a többi lakónak csak akkor köszönt, ha elkerülhetetlen volt.⁴⁵ Mivel a budapesti rokonok sem tartoztak a fennálló társadalmi rend feltétlen hívei közé, akik segítségével nyomást lehetett volna gyakorolni, „Kárpáti” arra utasította „Kovács”-ot, hogy ne keresse az ügyvéd társaságát. A Tarjától érkező meghívás elől nem térhetett ki, de a beszélgetésről részletes jelentést várt a titkos munkatárstól. „Barna” és „Kárpáti” egyébként abból indultak ki, hogy mivel a jogásznak pusztán „Kovács”-csal volt szoros kapcsolata, az utóbbi hazatérésével fokozatosan le tudják építeni.⁴⁶ „Kovács” november 17-én hivatalában saját kérésére találkozott az ügyvéddel; a társalgás a budapesti élményei és az Általános Értékforgalmi Bank Rt.-vel folytatott tárgyalás körül zajlott, ugyanakkor arra is rákérdezett, hogy látogathatja-e a követségi filmbemutatókat. Tekintve, hogy ez ellen nem merült fel kifogás, a jogtanácsos tiszteletét tette a november 25-i vetítés alkalmával, majd megkérte Kárpátit, hogy mutassa be „Aradi”-nak, azaz Báti László újonnan kinevezett kultúrattasának,⁴⁷ akivel egy irodalmi kérdésről szeretne beszélni.

Ez elől nem lehetett kitérni, mert Tarján igen rámenős volt. „Kárpáti” ezt úgy értelmezte, hogy a célszemély mindenáron ismeretséget akar kötni az általa még nem ismert diplomatákkal. A következő filmbemutatóra már nem küldtek neki meghívót, „Aradi”-t viszont figyelmeztették rá, hogy hárítsa el a jogász közeledését.⁴⁸ A rezidens nem véletlenül intette óvatosságra „Aradi”-t. Ti. Báti László (1909–1978) az Idegennyelvi Főiskola korábbi tanára, majd 1955-től az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának (ELTE BTK) docense,⁴⁹ aki Véges Istvánnal társszerzője volt a generációk által forgatott angol nyelvkönyvnek, 1958-tól a BM Hírszerző Főosztály által bevont titkos munkatársként lett Londonban követségi tanácsos, végül 1961-től 1966-ig a Párizsi Magyar Intézet igazgatója.⁵⁰

Tarján anyagait 1962. augusztus 31-én irattárba helyezték, mondván, erős a gyanú, hogy kapcsolatban áll az angol elhárító szervekkel.⁵¹ Mindettől függetlenül, a jogász 1963. kora őszén többször is felkereste a konzulátust, ahol törekedett rá, hogy „Rév”-vel (Rybka Géza)⁵² beszélhessen. A szokásos módszert használván az újonnan érkezett diplomatának összefoglalta saját életét, miközben időről időre hangoztatta mellőzöttségét. Tarján úgy érezte, hogy kémnek nézik, pedig nem foglalkozott politikával, csak jogi tanácsokkal szolgált. „Rév” szerint a jogtanácsosnak a németkérdés a kedvenc témája, ugyanakkor behatóan érdeklődik az otthoni események iránt is.

Tarján hangsúlyozta, hogy még ha az NSZK-ban akad is egy-két fasiszta szervezet, a békepartiak semlegesítik őket, hiszen a német ifjúságot a béke szellemében nevelték, nem akarnak háborút. „Rév” egyértelműen a nyugatnémetek vagy az angolok ügynökének tartotta, így olyan témáról nem volt hajlandó vitatkozni, amely személyének vagy érdeklődési körének megismerésére adott volna alkalmat. A hivatalos megkeresésekre a továbbiakban is reagált, ami elől nem lehetett kitérni, hiszen a „Hernádi” titkos munkatárs által fizetendő lakbérrel kapcsolatos perben Tarján képviselte

Magyarországot. **53** Szeptember 4-én Hódi Sándor újságíró társaságában érkezett, aki ahhoz kérte a konzul segítségét, hogy kapcsolatba léphessen magyar lapokkal.

Hódi a Földművelésügyi Minisztérium *Gépállomás* című lapjánál dolgozott, saját bevallása szerint részben politikai okok miatt ment ki Angliába. Ez azt jelentette, hogy mivel nem tartották jó kádernek, munkahelyén csak olyan megbízásokat kapott, ahol nem érvényesülhetett. Tarjánnal akkor ismerkedett össze, amikor hat évvel korábban sikeresen elvált otthon maradt feleségétől. Angliában egy német nőt vett feleségül, akitől két évvel korábban gyereke született. Hódi nem beszélt jól angolul, így szakmájában nem tudott elhelyezkedni, ezért az az ötlete támadt, hogy díjazás fejében bizonyos szakterületekről írna cikkeket a magyar újságoknak. Hódi azzal próbálta magát jobb színben feltüntetni, hogy nem vett részt a forradalomban, hozzátevé, hogy sok dolog tetszett neki, de sok nem. Amikor politikai kérdésekre terelődött a szó, Tarján és Hódi között vita bontakozott ki a németkérdés kapcsán. Tarján védte az NSZK-ifjúságot és annak békevágyát – amely a nyugatnémet oktatási rendszerbe integrált kritikus szemléletnek köszönhetően valóban megerősödött **54** – azonban Hódi, akit feltehetően zsidó származása miatt üldöztek a második világháború alatt, nemcsak Hitlert, hanem a korabeli Németországot is élesen támadta. Amikor „Rév” rámutatott, hogy nem világosak a nézetei, hiszen a felesége német, Hódi kijelentette: nagyon hosszú idő és nehéz körülmények kellettek ahhoz, hogy német nőt vegyen feleségül. A beszélgetés után három nappal Hódi felhívta a konzult az újabb egyeztetés időpontjáról, majd megemlítette, hogy angol fotóriportert is hozna magával, aki segítené a téma feldolgozását. Hódi szeptember 8-án egy angol kollégája, Paul Wilson társaságában tárgyalt Dóczé Kálmán **55** sajtóattaséval, aki mintapéldányt kért az újságíró elképzeléseiről, de arra is rákérdezett, hogy tudna-e segíteni a követségnek cikkek és fotók brit lapokban történő elhelyezésében. Az újságíró erre nem tett egyértelmű vállalást, de pénzszerzési célból elképzelhetőnek tartotta. Wilson meghívta a követség munkatársait a három évvel korábban Magyarországon készült filmjének megtekintésére, amit „Rév” és Dóczé el is fogadott, cserébe annyit kért, hogy a követség kulturális eseményeiről előbb szóljanak neki, mert ezzel kiugorhat, és az anyagot is el tudná helyezni. „Rév” időközben felvetette Hódinak, hogy az asszonyokkal együtt jöjjenek össze egy italra, amit az újságíró örömmel vett, azzal a megszorítással, hogy az esemény munkaszüneti napra essen. Ti. Hódiné a londoni nyugatnémet nagykövetségen volt titkárnő, ahonnan munkaidőben nem tudott eljönni.

Hódi a volt feleségével szemben abszolút közömbös volt, a gyerekeket sajnálta. A beszélgetés során érzékeltette, hogy nem dolgozik: fizikai munkát nem akart vállalni, mert többre tartotta magát, ahol viszont dolgozni akart, állampolgárság és kapcsolatok nélkül nem lehetett érvényesülni. Arra a kérdésre, hogy miért nem veszi fel a brit állampolgárságot, azt mondta, hogy *„én akkor is magyar maradok érzéseimben és az ő szemükben is”*. Hódi és Wilson ugyan nem akart bármi áron „Rév”-vel kapcsolatban maradni, mégis gyanús volt, hogy felesége munkahelyét saját elhatározásból árulta el. A Hódi házaspár végül elment az Ifjúsági Népi Művészegyüttes előadására, ám a fotózást három fényképezőgéppel is nagyon esetenül, feltűnést keltően végezte. „Rév” egy későbbi időpontra elfogadta Hódi meghívását, hogy az asszonyt tanulmányozhassa. **56**

1963. szeptember 24-én délelőtt 11 órakor az ügyvéd újból felbukkant a konzulátuson, majd amint a hivatalsegéd beengedte, felment a félemeletig, ahol a kereskedelmi kirendeltség dolgozói kávéztak. Tarján úgy intézte, hogy ne tudjon továbbmenni, majd várakozás közben hallgatózott. Amikor „Rév” felbukkant, zavartan úgy reagált, hogy őt kereste. A konzul irodájában viszont már azt mondta, hogy „Hernádi”-hoz jött. A helyzetet azzal próbálta megmenteni, hogy a Hegedűsné kontra dr. Molnár Gyula ügyre terelte a szót. „Rév” erre nem emlékezett, mondván, nagyon sok hasonló üggyel találkozik. Az ügyvéd ekkor utalt rá, hogy egyszer már megmutatta neki a Hegedűsnétől kapott levelet. Az asszony, aki 32000 forintot szeretett volna behajtani dr. Molnár Gyulától, végre kijutott Londonba, és Tarján segítségét kérte ahhoz, hogy segítsen megtalálni a férfit. Mint kiderült, az érintett személy – Takács Imre – más néven élt a

szigetországban. Mindezek fényében nem okozott meglepetést, hogy jó szándéka jeléül azonnal kifizetett 5 fontot, csak más meg ne tudja, ugyanakkor megígérte, hogy a maradékot folyamatosan törleszti. Tarján felháborodást színlelt, egyben hozzáfűzte, hogy Takács dr. Rosner Árpád, a kinti magyarok egyik vezető személyiségének munkatársa. Az előző nap elment Ispánki Bélához, aki 1956 után hosszú éveken keresztül volt az angliai magyar katolikusok fő lelkipásztora,⁵⁷ és mindezt elmondta neki, de úgy készült, hogy a Home Office-nál is feljelentést tesz. Erről „Rév”-et is tájékoztatni akarta, de a konzul nem ismerte, így csak annyit mondott, hogy az ügyvéd tegye azt, amit a törvény előír, és állampolgári kötelessége diktál. A jogtanácsos ekkor elbúcsúzott, és felment a kereskedelmi kirendeltségre.

„Rév” szerint Tarjánnak pontosan ebben az időpontban kellett megérkeznie, vagyis nem önszántából cselekedett. Az ügyvéd felbukkanása minden bizonnyal összefüggésben állt Bulyovszki Ilona kereskedelmi kirendeltségi titkárnő eltűnésével, akinek szeptember 24-én a 10 órás MALÉV-géppel kellett volna hazaindulni. Bognár és két kirendeltségi dolgozó abban a reményben ment ki a repülőtérre, hátha előkerül, de 11 óra tájban azzal tértek vissza, hogy a nő nem jelentkezett. Tarján is ekkor bukkant fel, ám szokásától eltérően nem a várószobába ment, hanem a félemeletre, ugyanakkor a konzullal találkozáskor igencsak zavarba jött. „Rév” úgy látta, hogy Tarján aktivitása túlmegy ügyvédi lelkiismeretességén. A Központ tudott arról, hogy Molnár aktív szerepet játszik a Londoni Magyar Kultur Körben, amely akkortájt kezdett éledezni, tagokat toborozni. Így nem volt véletlen, hogy a jogtanácsos ennyire ráment a Molnár-ügyre, amiről Ispánkinak szólt először. A konzul javasolta, hogy az Általános Értékforgalmi Bank szüntesse meg a Tarjánnal fennálló kapcsolatot. Ezzel párhuzamosan attól sem tudott eltekinteni, hogy tisztázzák Hegedűsné Molnárral szembeni követelését, mert nem volt kizárható, hogy az ügyet Rosner vagy a Kultur Kör ellen fordítják.⁵⁸

Majdnem félévvel később Tarján újból felkereste a konzult, akinek elmondta, hogy Rosner Árpáddal igen hosszú és nagyon kemény vitát folytatott telefonon dr. Molnár Gyula ügyében. Takács Imre /Budapest, 1917. szeptember 4./ 1947-ig a Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület főtitkára volt, aki munkakörében csalást követett el Hegedűs Mártonnéval együtt. Dr. Molnár külföldre szökött, Hegedűsnét elítélte a bíróság. Az ügyvéd elmondta a vita lényegét, de minden mondatából a gyűlölet sugárzott. Tarján provokatív kérdést tett fel arról, hogy a Londoni Magyar Kultur Kör mennyire élvezi a követség bizalmát, miközben Ispánkihoz elvitte Hegedűsnét, a konzulátusra viszont nem. Az ügyvéd kimondta: tudomással bír arról, hogy Molnár bent volt a konzulátuson, ahol jegyzőkönyvet vettek fel, és kérte ennek bemutatását. „Rév” jelezte, hogy ezzel nem foglalkozott, hozzátéve, hogy a kérés igen szokatlan, amivel az illetékes magyar szervhez kell fordulnia. A konzulban az a vélemény fogalmazódott meg, hogy az ügyből feleakkora hasznot sem ér el Tarján, mint amennyit rákölt. Tevékenységét azzal magyarázta, hogy ez neki presztízskérdés, pedig nem az igazságot akarja, hanem a Kultur Körre akar csapást mérni. Rév az ügy leállítása és más ügyvédnek való átadása mellett kardoskodott, miközben megjegyezte, hogy már egyszer kérték a KÜM-on keresztül az ÁÉB-től Tarján megbízásának felmondását. A bank viszont közölte, hogy elégedett az ügyvéd munkájával, és nincs szándékában a kapcsolat megszakítása.⁵⁹ A Központ 1964. április 14-én arról informálta Molnár István rezidentet, hogy A-vonalon nem foglalkoznak többé a jogtanácsossal.⁶⁰

---

¹ Ungváry, 2013: 1534.

² MNL OL XIX-J-41-a 26. d 232/4/1957. Kiskorú magyarok Angliában, 1957. december. 4. 2–5.

³ Arday, 2005: 155–156.

⁴ Anderson, 2010: 100.

⁵ Kemseke, 2006: 110–113.

⁶ Morgan, 1992: 1–5.

⁷ Wilson, 1976: 102.

-
- ⁸ MNL OL-XIX-J-41-a 10. d. 645/1958. Vacsora Mr. I. Tarjan-al, 1958. november 18. 149–151.
- ⁹ Uo. 1. d. 710/1958. Követségi munkakörök megoszlása, 1958. december 28. 440–443.
- ¹⁰ Uo. 10. d. 645/1/1958. I. Tarjan megbízási ügye, 1958. december 31. 147.
- ¹¹ ÁBTL 3.2.4. K-315 Tarján Imre ügye. Jelentés, 1959. november 16. 3–5.
- ¹² Ungváry, 2013: 1546.
- ¹³ ÁBTL 2.8.2.1. 373/94. 657. 2042. F: 1989. június 30.
- ¹⁴ Uo. K-315. Jelentés, 1959. november 24. 6.
- ¹⁵ Crowhurst, 2013: 85–86.
- ¹⁶ Elkes, 2003: 224–246.
- ¹⁷ Götermaker, 2003: 394–396.
- ¹⁸ ÁBTL 3.2.4. K-315. Jelentés, 1960. február 3. 7–9.
- ¹⁹ Bergmann–Erb, 1997: 14–18.
- ²⁰ Brinks, 2000: 124–129.
- ²¹ Wolf, 1997: 244–245.
- ²² Wetzel, 2001: 138–139.
- ²³ Deacon, 1991: 118–119.
- ²⁴ ÁBTL 3.2.4. K-315. Jelentés, 1960. február 4. 10–11.
- ²⁵ Uo. Jelentés, 1960. február 26. 12–14.
- ²⁶ Uo. Összefoglaló Tarján ügyvédéről. É. n. 15–19.
- ²⁷ Götermaker, 2003: 347–356.
- ²⁸ ÁBTL 3.2.4. K-315. Nyugatnémet nagykövetségről származó információk. Információs jelentés, 1960. június 5. 20.
- ²⁹ Kissinger, 1996: 566–577.
- ³⁰ ÁBTL 3.2.4. K-315. Nyugatnémet nagykövetségről származó információk. Információs jelentés, 1960. június 5. 21.
- ³¹ Koestler, 1963: 26–27.
- ³² ÁBTL 3.2.4. K-315. Tarján ügye, 1960. június 3. és Jelentés, 1960. június 20. 22–23.
- ³³ Uo. és Uo. 24–26.
- ³⁴ Gyarmati–Palasik (szerk.), 2013: 223–224.
- ³⁵ Schovánek, 2008: 73–78.
- ³⁶ ÁBTL 3.2.4. K-315. 63/A-817/1960. Jelentés Gazdik Gyula r. ales. elvtársnak, 1960. augusztus 23. 27.
- ³⁷ Uo. Jelentés, 1960. szeptember 9. 28–29.
- ³⁸ Sallai, 2002: 141–152.
- ³⁹ Dawidowicz, 2000: 384–387.
- ⁴⁰ ÁBTL 3.2.4. K-315. Jelentés, 1960. szeptember 9. 29–31.
- ⁴¹ Uo. 63-1892/60. Jelentés Tömpe András r. vör. elvtársnak, 1960. szeptember 12. 32.
- ⁴² Thomas, 2008: 101–110.
- ⁴³ ÁBTL 3.2.4. K-315. IX/8. sz. utasítás „A”-tól. Barna elvtársnak, 1960. szeptember 21. 33.
- ⁴⁴ Kovač, 2011: 216–220.
- ⁴⁵ ÁBTL 3.2.4. K-315. özv. Tarján Károlyné környezettanulmánya, 1960. október 11. 34–35.
- ⁴⁶ Uo. Jelentés, 1960. november 5. 36.
- ⁴⁷ MNL OL XIX-J-41-a 1. d. 710/1958. Tárgy: Követségi munkakörök megoszlása, 1958. december 28. 443.
- ⁴⁸ ÁBTL 3.2.4. K-315. Jelentés, 1960. november 25. 37–41.
- ⁴⁹ Bati László (1909–1978). Lásd: *Új Magyar Irodalmi Lexikon*, 1994: 160.
- ⁵⁰ ÁBTL 3.2.1. Bt-925. 193.
- ⁵¹ Uo. 3.2.4. K-315. Szolgálati jegy, 1962. augusztus 31. 44.
- ⁵² ÁBTL 3.2.5. O-8-016/3/2. OD – 2810/51. 43.
- ⁵³ Uo. 3.2.4. K-315. Jelentés, 1963. szeptember 15. 48–49.
- ⁵⁴ Puaca, 2009: 146–156.
- ⁵⁵ ÁBTL 3.2.4. 18.
- ⁵⁶ Uo. 3.2.4. K-315. Jelentés, 1963. szeptember 16. 53–57.
- ⁵⁷ Borbándi, 1989: 66–67.
- ⁵⁸ ÁBTL 3.2.4. K-315. Jelentés, 1963. szeptember 23. 50–52.
- ⁵⁹ Uo. Jelentés, 1964. február 28. 58–60.
- ⁶⁰ Uo. Tarján Imre ügye, 1964. április 14. 62.

Levéltári források

Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (ÁBTL)

- 2.8.2.1. Csoportfőnökség titkos és szigorúan titkos állományú alkalmazottainak iratai
2042 Nyúl István
- 3.2.1. Bt-dossziék
Bt-925 „Aradi”
- 3.2.4. Kutató dossziék
K-315 Tarján Imre
K-754 Dóczé Kálmán
- 3.2.5. Objektum dossziék
O-8-016/3/2. „Medúza”

Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (MNL OL)

- XIX-J Külügyminisztérium
41-a Londoni Követség 1946–1961

Nyomtatásban megjelent források

- Új Magyar Irodalmi Lexikon*, 1994
Új Magyar Irodalmi Lexikon I. A–Gy. Főszerkesztő: Péter László. Budapest, Akadémiai Kiadó.

Hivatkozott irodalom

- Anderson, 2010
Anderson, Sheldon: *The German Question and Polish – East-German Relations, 1945–1962.* In *Divided But Not Disconnected. German Experiences of the Cold War.* Oxford, Berghahn Books.
- Arday, 2005
Arday Lajos: *Az Egyesült Királyság és Magyarország. Nagy-Britannia és magyar – angol kapcsolatok a 20. században.* Budapest, Mundus Magyar Egyetemi Kiadó.
- Bergmann–Erb, 1997
Bergmann, Werner – Erb, Rainer: *Anti-Semitism in Germany: The Post – Nazi Epoch Since 1945.* New Brunswick, (New Jersey), Transaction Publishers.

-
- Brinks, 2000
Brinks, Jan Herman: *Children of a New Fatherland: Germany's Post War Right Wing Politics*. London, I. B. Fabers' & Co. Ltd.
- Borbándi, 1989
Borbándi Gyula: *A magyar emigráció életrajza 1945–1985*. Második kötet. Budapest, Európa Könyvkiadó.
- Crowhurst, 2013
Crowhurst, Patrick: *Hitler and Czechoslovakia in World War II: Domination and Retaliation*. London, I. B. Tauris & Co Ltd.
- Dawidowicz, 2000
Dawidowicz, Lucy S.: *Háború a zsidók ellen*. (Fordította: Demény Eszter, Hideg János, Gordos Judit, Stöckl Judit). Budapest, Múlt és Jövő Kiadó.
- Deacon, 1991
Deacon, Richard: *Az izraeli titkosszolgálat*. Budapest, Kabala KFT.
- Elkes, 2003
Elkes, Pauline: Assessing the „other Germany”: The Political Warfare Executive on Public Resistance in Germany, 1943–1945. In *Working towards the Führer. Essays in the honour of Sir Ian Kershaw*. Ed. Anthony McElligot, Tim Kirk. Manchester, Manchester University Press.
- Götermaker, 2003
Götermaker, Manfred: *A Német Szövetségi Köztársaság története az alapítástól napjainkig*. Budapest, Korona Kiadó.
- Gyarmati–Palasik, 2013
Trójai faló a Belügyminisztériumban. Az ÁVH szervezete és vezérkara 1953–1956. Szerkesztette: Gyarmati György és Palasik Mária. Budapest, ÁBTL–L'Harmattan.
- Kemseke, 2006
Kemseke, Peter van: *Towards an Era of Development. The Globalization of Socialism and Christian Democracy 1945–1965*. Leuven, Leuven University Press.
- Kissinger, 1996
Kissinger, Henry: *Diplomácia*. (Fordította: Baik Éva, Kálmán András, dr. Magyarics Tamás, Rózsa György, Szabó Klára). Budapest, Panem–McGraw–Hill–Grafo.
- Koestler, 1963
Koestler, Arthur (ed.): *The Suiside of a Nation? An enquiry into the state of Britain today*. London, Hutchinson & Co.

-
- Kováč, 2011
Kováč, Dusan: *Szlovákia története*. Pozsony, Kalligram.
- Morgan, 1992
Morgan, Austen: *Harold Wilson*. London, Pluto Press.
- Puaca, 2009
Puaca, Brian M.: *Learning Democracy. Education Reform in West Germany, 1945–1965*. New York, Berghahn Books.
- Sallai, 2002
Sallai Gergely: *Az első bécsi döntés*. Budapest, Osiris Kiadó.
- Schovánek, 2008
Schovánek, Radek: Soviet Ears in Communist Prague. In *NKVD/KGB Activities and its Cooperation with other Services in Central and Eastern Europe*. Ed. Alexandra Grúnová. Bratislava, Nation's Memory Institute.
- Thomas, 2008
Thomas, Gordon: *A brit titkosszolgálat világa*. Fordította: Kovács Kristóf. Budapest, J LX Kiadó.
- Ungváry, 2013
Ungváry Krisztián: „Anglia a második legnagyobb ellensége Magyarországnak”. A londoni magyar hírszerző rezidentúra működése saját jelentései tükrében 1951 és 1965 között. *Századok*, 6. sz. 1513–1561.
- Wetzel, 2001
Wetzel, Julianne: An Uneasy Existence. Jewish Survivors in Germany after 1945. In *The Miracle Years. A Cultural History of West Germany 1949–1968*. Ed. Hanna Schisser. Princeton, Princeton University Press.
- Wilson, 1976
Wilson, Harold: *The Governance of Britain*. London, Book Club Associates.
- Wolf, 1997
Wolf, Markus: *Az arc nélküli ember*. Budapest, Zrínyi Kiadó.